

УДК 351

Березинський В. П.,
доктор політичних наук, доцент, професор кафедри
політології, Дніпровський національний університет
ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), kafpol@ukr.net

ДЕМАРКАЦІЯ ПОНЯТЬ «ПРАВОВА СУБСИДІАРНІСТЬ» ТА «ПОЛІТИЧНА СУБСИДІАРНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Метою даної статті є здійснення розмежування понять «політична субсидіарність» і «правова субсидіарність», що стає особливо актуальним у контексті децентралізаційного процесу в сучасній Україні. У роботі показано, що принцип субсидіарності передбачає децентралізацію влади, коли верхні ланки отримують від нижніх обмежене коло функцій і діють, фактично, на одному з ними рівні. Правову субсидіарність охарактеризовано як певну формулу розподілу в законодавчих актах повноважень, відповідно до якої найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити більш ефективно. Визначено, що політична субсидіарність передбачає наділення повноважень органів влади таким чином, щоб забезпечити їхню реалізацію якомога ближче до громадянина. На основі побудови вертикальної моделі відносин органів влади автором стверджується, що правова субсидіарність орієнтована на реалізацію принципу «згори – донизу», яка передбачає перерозподіл і делегування повноважень, а політична субсидіарність орієнтована на реалізацію принципу «знизу – вгору», де громада виступає базовим і первинним у соціально-економічному сенсі рівнем.

Ключові слова: правова та політична субсидіарність, децентралізація влади, автономія громадян, делегування та розподіл владних повноважень, вертикальна модель відносин органів влади.

У взаємодії між центральною та місцевою владою в сучасних демократіях одним із головних принципів виступає принцип субсидіарності. Особливу роль цей принцип покликаний відігравати в ході децентралізації влади в сучасній Україні. Хоча в ст. 132 Конституції України і зазначено, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади» [11], але на практиці і досі переважають тенденції централізації в системі управління та прийняття рішень.

На сьогодні важливим завданням політичної науки є проведення демаркації між правовим і політичним виміром принципу субсидіарності. Складність вирішення цього завдання полягає в негативній конотації терміну «політична субсидіарність». Як зазначає Сергій Квітка, на політичному рівні термін «субсидіарність» вживається не часто, оскільки у деяких випадках його асоціюють із федералізацією [8, с. 28–29]. Олексій Їжак не безпідставно стверджує, що «на політичному рівні терміном «субсидіарність» оперують в основному ті сили, які вимагають федералізації України. В результаті, цей термін набуває кон'юнктурного політичного забарвлення і може стати жертвою боротьби за консолідацію українського суспільства» [7].

На Заході принцип субсидіарності досліджувався у працях М. Брюннера, Х. Гезера, Д. Дітріха, К. Ендо, Т. Мітгаарда, О. Нелль-Бройнінга, Х. Тейлора, Т. Хегліна, А. Фоллесдала. Актуальність теми субсидіарності пов'язана з проблемою демократизації системи управління в ЄС (Л. Білчер, Л. Сангольт, Е. Тот, Т. Хьоглін, К. Шмідт, Дж. Штайнер). Так, Марк Вілке та Хелен Уоллес у своїй праці «Субсидіарність: підходи до поділу влади в Європейському Союзі» стверджують, що примирити громадян з Євросоюзом може послідовна розробка і застосування принципів субсидіарності та транспарентності, як найважливіших інструментів децентралізації процесу прийняття рішень в ЄС і залучення до управління всіх суб'єктів інтеграційної

діяльності – національних адміністрацій, інтеграційних інститутів, органів регіональної та комунальної влади (див.: [13]).

Проблему субсидіарності в українському науковому дискурсі досліджували О. Батанов, В. Грубась, О. Їжак, С. Квітка, В. Коллох, К. Линьов, Т. Панченко. У їхніх доробках увага фокусувалася на вивченні європейського досвіду застосування принципу субсидіарності у взаємодії між центральною та місцевою владою, розкритті можливостей цього принципу в європейській інтеграції України.

Метою даної роботи є здійснення розмежування понять «політична субсидіарність» і «правова субсидіарність», що стає особливо актуальним у контексті децентралізаційного процесу в сучасній Україні.

Субсидіарність (від лат. *subsidiaries* – допоміжний) – організаційний і правовий принцип, згідно з яким завдання повинні вирішуватися на найнижчому, малому або віддаленому від центру рівні, на якому їх вирішення можливе й ефективне. Ідея субсидіарності споріднена децентралізації. Цей принцип став частиною права Європейського Союзу, як один з основних механізмів стримування надмірної централізації.

Принцип субсидіарності бере свій початок з ідей класиків давньогрецької політичної думки Платона та Аристотеля, а остаточне закріплення отримав у середньовічному міському праві.

Згідно з принципом субсидіарності, влада повинна бути якомога ближче до громадян. Держава повинна проявляти ініціативу тільки в тих питаннях, де можливостей незалежних приватних осіб і організацій виявляється недостатньо. У випадку, якщо завдання може бути вирішене на місцевому рівні так само ефективно, як і на національному рівні, слід віддати перевагу місцевому рівню. Принцип відноситься не тільки до урядів, а й взагалі до всіх суб'єктів владних відносин: партій, корпорацій, профспілок, лідерів політичних рухів, великих бізнесових та банківських структур.

Принцип субсидіарності виходить з автономії особистості і почуття власної гідності. Всі форми суспільства – від родини до міжнародних органів – повинні служити людині. Звідси також випливає, що джерелом політичної влади є народ. Разом з тим персоналізм стверджує, що люди за своєю природою відчують потребу в спілкуванні і членство в елементарних осередках суспільства, таких як сім'я, церковний приход, мікрорайон, професійне співтовариство, волонтерська організація. Ці осередки виконують роль посередників між людиною і більшими структурами і тим самим наділяють їх реальною владою. Дана схема відтворюється на рівні середніх і великих громадських структур. Звідси робиться висновок, що делегування владних повноважень до більш високих рівнів влади має здійснюватися виключно в міру необхідності. Зокрема, держава може використовувати свою владу тільки в тій мірі, у якій це необхідно для загального блага.

З етичної точки зору, субсидіарність зобов'язує державу і суспільство до створення умов для повноцінного розвитку особистості, в тому числі забезпечення соціально-економічних прав людини. Держава зобов'язана поважати незалежність окремих людей та організацій, але при цьому має сприяти

встановленню зав'язків між ними. Хоча вона не вправі накладати обмеження на справедливі вимоги особистості, але вона повинно захищати одних членів суспільства від шкоди, пов'язаної з приватними інтересами інших.

Для ефективного розв'язання питань місцевого значення в Україні модель правової субсидіарності забезпечує необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю органів місцевого самоврядування. Тобто до вищих ланок управління передаються тільки функції, які не можуть виконувати нижчі ланки [10, с. 35]. О. Батанов стверджує, що «у федеративних та муніципальних відносинах субсидіарність означає принцип, згідно з яким на національному рівні виконуються лише ті функції, що не можуть бути з більшою ефективністю та дієвістю виконані на нижчому рівні. У такому розумінні принцип субсидіарності застосовується у сфері розподілу повноважень між місцевим самоврядуванням і державою (в державах з унітарним устроєм), а також місцевим самоврядуванням та суб'єктами федерації, федерацією загалом (у державах з федеративним устроєм)» [2, с. 696].

Органам місцевого самоврядування передаються (делегуються) ті функції публічного управління, що не пов'язані із забезпеченням державного суверенітету і територіальної цілісності України, не є важливими для інтересів держави в цілому, а спрямовані виключно на задоволення місцевих потреб та інтересів.

Передусім мова йде про такі управлінські функції, які спрямовані на впорядкування життєдіяльності окремих груп населення та соціальне забезпечення місцевого населення. До таких функцій можна віднести:

- забезпечення послуг, необхідних для розвитку людських ресурсів, підвищення рівня життя місцевого населення;
- регулювання діяльності приватного сектору, що впливає на добробут громадян, освіту, стан здоров'я, соціальний захист та безпеку населення;
- надання послуг щодо підтримки виробничої діяльності та забезпечення умов для ефективної роботи приватних підприємств;
- забезпечення інфраструктури, необхідної для ефективної діяльності окремого регіону;
- врегулювання проблеми забезпечення фінансової спроможності окремого органу місцевого самоврядування та збору податків на своїй території [9, с. 98–99].

Початкова демаркація політичного і правового вимірів поняття «субсидіарність» проводиться у Європейській хартії місцевого самоврядування. Так, правова субсидіарність характеризується як певна формула розподілу в законодавчих актах повноважень, відповідно до якої найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити більш ефективно. Такий розподіл повноважень дозволяє, з одного боку, максимально наблизити процес прийняття рішення до громадянина, з іншого – цей рівень має володіти відповідними ресурсами. При цьому пріоритет низового рівня при розподілі повноважень має завадити будь-яким спробам централізації в системі територіальної організації влади. Політична субсидіарність передбачає наділення повноважень органів влади таким чином, щоб забезпечити їхню реалізацію якомога ближче до

громадянина. Ці повноваження вилучаються у держави і передаються лише тим органам влади, які працюють під контролем обраних представників. Таким чином, принцип субсидіарності виступає бар'єром на шляху занадто великої централізації державного організму та відриву влади від народу [8, с. 34].

Однак субсидіарність не тільки визнає наявність обмежень центральної влади, а й пропонує методіку визначення обсягу повноважень місцевих органів управління. Відповідно до принципу субсидіарності в Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 р. було закріплено за місцевими адміністраціями вирішення всіх завдань, крім тих, які їм не під силу. Так, у пп. 3–6 ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування зазначається:

«3. Публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими властями, які найбільш близькі до громадян. Передача будь-якої функції якого-небудь органу іншому органу влади повинна проводитися з урахуванням обсягу та характеру конкретної задачі, а також вимог ефективності та економії.

4. Надані органам місцевого самоврядування повноваження, як правило, мають бути повними і виключними. Вони можуть бути поставлені під сумнів або обмежені яким-небудь іншим центральним або регіональним органом влади тільки в межах, встановлених законом.

5. При делегуванні повноважень будь-яким центральним або регіональним органом влади органи місцевого самоврядування повинні, наскільки це можливо, мають право пристосовувати свої повноваження до місцевих умов.

6. Необхідно консультиватися з органами місцевого самоврядування, наскільки це можливо, своєчасно і належним чином у процесі планування і прийняття рішень, які безпосередньо стосуються» [6].

У Єдиному європейському акті 1986 р. було розподілено повноваження з питань навколишнього середовища між ЄС і країнами, що входять до нього, згідно з принципом субсидіарності. У міру зростання стурбованості європейською централізацією, субсидіарність стала все більше привертати до себе увагу як стримуючий фактор. У Маастрихтській угоді 1992 р. було обмежено всі повноваження ЄС тільки тими сферами, де дії окремих країн недостатньо. Ці положення отримали розвиток у подальших поправках до Угоди про заснування ЄС. Відповідно до чинної редакції цієї Угоди в областях, які не підпадають під його виключну компетенцію, європейська спільнота діє згідно з принципом субсидіарності, тільки якщо цілі передбачуваної дії нездатні бути досягнуті в достатній мірі державами-членами і тому, в силу масштабів або наслідків передбачуваної дії, можуть бути більш успішно досягнуті ЄС.

Субсидіарність по відношенню до окремих держав у світовій спільноті та в ЄС означає, що публічна влада в масштабі світового співтовариства не ставить своїм завданням обмежувати сферу дій публічної влади індивідуального політичного співтовариства (тобто держави), тим більше зайняти його місце. Навпаки, метою є створити у світовому масштабі таку систему, в якій публічні інстанції кожного політичного співтовариства, його громадяни та їх асоціації різних

рівнів мають можливість здійснювати свої завдання, виконувати свої обов'язки і користуватися своїми правами на більш стійкій підставі. Відповідно до цього для реалізації принципу субсидиарності в європейському законодавстві, правові акти повинні відповідати двом вимогам. По-перше, для дій ЄС необхідно підставу. По-друге, їх масштаб повинен бути пропорційний необхідності (див.: [5]).

Сучасними дослідниками політична субсидиарність тлумачиться як інтерактивний перерозподіл повноважень та відповідальності в складних політичних системах між федеральними, регіональними, місцевими рівнями влади на основі відповідності компетенції влади масштабам завдань, їх взаємодії, взаємодоповнення, координатії, солідарності та максимальної довіри до громадянського суспільства в стані його формування з метою оптимального балансу інтересів громадян і загальнонаціональних інтересів (див.: [1]). Сергій Большаков принцип субсидиарності розкриває як «принцип, згідно з яким кожен рівень владних структур повинен володіти повноваженнями, достатніми для вирішення проблем, які в силу своєї природи або в силу своєї значимості можуть бути вирішені саме на цьому рівні, причому з найбільшою ефективністю для всієї системи» [3, с. 21].

Ключовим розрізненням правової та політичної субсидиарності, на нашу думку, є побудова вертикальної моделі відносин органів влади – якщо правова субсидиарність орієнтована на реалізацію принципу «згори – донизу», яка передбачає перерозподіл і делегування повноважень, то політична субсидиарність орієнтована на реалізацію принципу «знизу – вгору», де громада виступає базовим і первинним у соціально-економічному сенсі рівнем. Тобто в першому випадку фігурує звична для української моделі відносин органів влади тріада «держава → регіон, район → громада», а в другому домінує тріада «громада → регіон, район → держава».

У цілому субсидиарність влади означає, що вищі ланки керування мають бути додатковими, або другорядними при вирішенні завдань, що виникають на нижніх ланках. Тобто принцип політичної субсидиарності вимагає розбудови системи врядування знизу – вгору.

Реалізація цього принципу передбачає дві можливі форми. Перша форма субсидиарності пов'язана з інкапсуляцією повноважень нижніх ланок управління від втручання верхніх. Ця форма допускає управлінські вертикалі, однак забороняє наскрізне керування згори донизу, тобто перебирання верхніми ланками повноважень нижніх. Повноваження, таким чином, розподіляються знизу вгору за залишковим принципом: верхнім ланкам передаються тільки ті з них, які залишилися нерозподіленими після визначення повноважень нижніх. Друга форма субсидиарності передбачає децентралізацію влади, коли верхні ланки отримують від нижніх обмежене коло функцій і діють, фактично, на одному з ними рівні [7].

Основна мета принципу субсидиарності полягає в оптимальному розподілі повноважень між центром і регіонами, а отже – в оптимальному співвідношенні централізації і децентралізації. Тому, як влучно вказує Т. Панченко, «субсидіарна демократія для

українського суспільства – це передусім деконцентрація і децентралізація влади в поєднанні з громадською самоорганізацією» [12, с. 115].

По мірі реалізації ідеї децентралізації влади в Україні принцип субсидиарності може стати необхідним елементом політичної системи, оскільки він поступово трансформується з суто правового у політичний принцип. Суть останнього полягає в раціональному розподілі повноважень, захисті органів влади, формуванні відповідальних та суспільно активних громадян. Політична субсидиарність сьогодні здатна забезпечити необхідний рівень політичної децентралізації в тій мірі, яка потрібна для демократичної держави [4, с. 21].

Таким чином, у роботі показано, що ідея субсидиарності співвідноситься з процесами децентралізації. Принцип субсидиарності передбачає децентралізацію влади, коли верхні ланки отримують від нижніх обмежене коло функцій і діють, фактично, на одному з ними рівні. Послідовна реалізація принципу субсидиарності в Україні здатна забезпечити необхідний рівень політичної децентралізації в тій мірі, яка потрібна для демократичної держави. Якщо правова субсидиарність характеризується як певна формула розподілу в законодавчих актах повноважень, відповідно до якої найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити більш ефективно, то політична субсидиарність передбачає наділення повноважень органів влади таким чином, щоб забезпечити їхню реалізацію якомога ближче до громадянина.

У цілому розмежування понять «політична субсидиарність» і «правова субсидиарність» доцільно проводити на основі побудови вертикальної моделі відносин органів влади – якщо правова субсидиарність орієнтована на реалізацію принципу «згори – донизу», яка передбачає перерозподіл і делегування повноважень, то політична субсидиарність орієнтована на реалізацію принципу «знизу – вгору», де громада виступає базовим і первинним у соціально-економічному сенсі рівнем.

Список використаних джерел

1. Ароян А. С. Субсидиарность как концептуальная основа эффективного взаимодействия государства, местного самоуправления и гражданского общества [Текст]: автореф. дисс. ... канд. полит. наук / А. С. Ароян. – Ростов-на-Дону, 2010. – 21 с.
2. Батанов О. Субсидиарність [Текст] / О. Батанов // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – С. 696–697.
3. Большаков С. Принцип субсидиарности в современном демократическом управлении: концептуальные подходы и проблемы практической реализации [Текст]: дисс. ... д-ра полит. наук: 23.00.02 / С. Н. Большаков. – СПб., 2006. – 372 с.
4. Грубась В. В. Реалізація принципу субсидиарності в процесі децентралізації [Текст] / В. В. Грубась // Грані. – 2016. – №1 (129), січень. – С. 17–23.
5. Європейська інтеграція: крок за кроком [Текст]: Посібник для журналістів / Д. Корбут, В. Зам'ятин, І. Підлупська та ін. – К.: Фонд «Європа XXI», 2001. – 216 с.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. [Електронний ресурс] / Рада Європи; ратифіковано Законом України №452/97-вр від 15.07.1997 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
7. Їжак О. Принцип субсидиарності ЄС і межі його застосування в Україні [Електронний ресурс] / О. Їжак // Національний інститут стратегічних досліджень. Регіональний філіал у Дніпро-

петровську; Научный проект «Военная безопасность Украины в контексте новых геополитических реалий (европейская система коллективной безопасности, проблемы ядерного оружия, направления миротворческой деятельности, проблемы расширения НАТО)». – 2006. – Лютий. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/185.htm>.

8. Квітка С. Принципи субсидіарності та процеси децентралізації в Україні [Текст] / С. Квітка // Аспекти публічного управління. – 2015. – №4 (18), квітень. – С.28–35.

9. Коваленко І. Визначення поняття децентралізації та її впровадження в Україні (окремі теоретичні аспекти) [Текст] / І. Коваленко, Л. Решетник // Історико-правовий часопис. – 2016. – №1 (7). – С.96–100.

10. Колюх В. Регіоналізм як одна з форм децентралізації влади [Текст] / В. Колюх // Віче. – 2015. – №7. – С.34–37.

11. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

12. Панченко Т. В. Принципи субсидіарності у сучасному демократичному розвитку України [Текст]: монографія / Т. В. Панченко. – Харків: Майдан, 2011. – 368 с.

13. Wilke M. Subsidiarity: Approaches to Power-sharing in the European Community [Text] / M. Wilke, H. Wallace. – London: Royal Institute for International Affairs, 1990. – 43 p.

References

1. Arojan A. S. Subsidiarnost' kak konceptual'naja osnova jeffektivnogo vzaimodejstvija gosudarstva, mestnogo samoupravlenija i grazhdanskogo obshhestva [Tekst]: avtoref. diss. ... kand. polit. nauk / A. S. Arojan. – Rostov-na-Donu, 2010. – 21 s.

2. Batanov O. Subsidiarist' [Tekst] / O. Batanov // Politychna encyklopedija / redkol.: Ju. Levenec' (golova), Ju. Shapoval (zast. golovy) ta in. – K.: Parlaments'ke vydavnytvo, 2011. – S.696–697.

3. Bol'shakov S. Princip subsidiarnosti v sovremennom demokraticheskom upravlenii: konceptual'nye podhody i problemy prakticheskoj realizacii [Tekst]: diss. ... d-ra polit. nauk: 23.00.02 / S. N. Bol'shakov. – SPb., 2006. – 372 s.

4. Grubas' V. V. Realizacija pryncypu subsidiarnosti v procesi decentralizacii' [Tekst] / V. V. Grubas' // Grani. – 2016. – №1 (129), sichen'. – S.17–23.

5. Jevropejs'ka integracija: krok za krokom [Tekst]: Posibnyk dlja zhurnalistiv / D. Korbut, V. Zamjatin, I. Pidlups'ka ta in. – K.: Fond «Jevropa XXI», 2001. – 216 s.

6. Jevropejs'ka hartija miscevoغو samovrjaduvannja vid 15.10.1985 r. [Elektronnyj resurs] / Rada Jevropy; ratyfikovano Zakonom Ukrai'ny №452/97-vr vid 15.07.1997 r. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

7. I'zhak O. Pryncyp subsidiarnosti JeS i mezhi jogo zastosuvannja v Ukrai'ni [Elektronnyj resurs] / O. I'zhak // Nacional'nyj instytut stratehichnyh doslidzen'. Regional'nyj filial u Dnipropetrovs'ku; Nauchnyj projekt «Voennaja bezopasnost' Ukrainy v kontekste novyh geopoliticheskikh realij (evropejskaja sistema kolektivnoj bezopasnosti, problemy jadernogo oruzhija, napravlenija mirotvorcheskoj dejatel'nosti, problemy rasshirenija NATO)». – 2006. – Ljutij. – Rezhym dostupu: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/185.htm>.

8. Kvitka S. Pryncyp subsidiarnosti ta procesy decentralizacii' v Ukrai'ni [Tekst] / S. Kvitka // Aspekty publichnogo upravlinnja. – 2015. – №4 (18), kviten'. – S.28–35.

9. Kovalenko I. Vyznachennja ponjattja decentralizacii' ta i'i vprovadzhennja v Ukrai'ni (okreimi teoretichni aspekty) [Tekst] / I. Kovalenko, L. Reshetnyk // Istoryko-pravovijy časopys. – 2016. – №1 (7). – С.96–100.

10. Koljuh V. Regionalizm jak odna z form decentralizacii' vlady [Tekst] / V. Koljuh // Viche. – 2015. – №7. – С.34–37.

11. Konstytucija Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / Verhovna Rada Ukrai'ny; Zakon Ukrai'ny vid 28.06.1996 r. №254k/96-VR. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

12. Panchenko T. V. Pryncyp subsidiarnosti u suchasnomu demokratychnomu rozvytku Ukrai'ni [Tekst]: monografija / T. V. Panchenko. – Harkiv: Majdan, 2011. – 368 s.

13. Wilke M. Subsidiarity: Approaches to Power-sharing in the European Community [Text] / M. Wilke, H. Wallace. – London: Royal Institute for International Affairs, 1990. – 43 p.

Berezinskiy V. P., doctor of political sciences, professor of Department of Polytoogy of Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnepro), kaffpol@ukr.net

The demarcation of the concepts of «legal subsidiarity» and «political subsidiarity» in the context of the decentralization of power in Ukraine

The purpose of this article is to carry out the distinction between «political subsidiarity» and «legal subsidiarity», which is particularly relevant in the context of decentralized processes in modern Ukraine. It is shown that the principle of subsidiarity implies decentralization of power when top managers received from the lower limited range of functions and are, in fact, one of them equal. The legal subsidiarity characterized as a distribution formula in the legislation authority under which the lowest level of government gets such powers following its territorial level of government cannot make better. Determined that political subsidiarity involves giving powers of government so as to ensure their implementation as close as possible to the citizen. Based on the construction of the vertical model of relations of power by the author argues that the legal subsidiarity is focused on the implementation of the principle of «top – down», which involves redistribution and delegation of authority and political subsidiarity is focused on the implementation of the principle of «bottom – up» where the community stands basic and primary the socio-economic sense level.

Keywords: legal and political subsidiarity, decentralization of power, autonomy of citizens, delegation and division of powers, vertical model of government relations.

* * *

УДК 32.001:329.7(477)

Васильчук Є. О.,

доктор політичних наук, доцент кафедри філософії, політології та українознавства, Київський національний університет технологій та дизайну (Україна, Київ), vasilchuk84@bk.ru

ПОЛІТИКО–ПРАВОВІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ НЕЗАКОННИХ ВОСНІЗОВАНИХ І ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

Проаналізовано політико-правові чинники виникнення незаконних воєнізованих і збройних формувань в Україні. Зроблено висновок про те, що виникнення та розвиток незаконних воєнізованих і збройних формувань зумовлюються цілеспрямованою діяльністю екстремістських і терористичних угруповань. Наявність озброєних бойових груп відкриває перед екстремістами можливості щодо здійснення тиску на вище політичне керівництво держави і залучення населення задля досягнення своїх протиправних цілей.

Ключові слова: незаконні воєнізовані та збройні формування, екстремізм, тероризм, національна безпека.

Суспільний розвиток сучасної України відзначається своєю нестабільністю. Цілком об'єктивно це можна пояснити впливом низки негативних політичних, соціально-економічних та соціокультурних чинників. Усіляко поглиблюючи наявні в суспільстві суперечності, різноманітні екстремістські угруповання сприяють їх перетворенню на гострі конфліктні вияви, чим провокують зростання протестної активності населення. Примарність соціальних перспектив, бажання швидких і радикальних якісних змін умов свого існування зумовлює схилення найбільш депривованих прошарків населення до насильницьких методів досягнення цілей.

Важка атмосфера соціальної безвиході, яка склалася в Україні, спричинює провокаторну деформацію свідомості населення. На тлі перманентних соціальних катаклізмів у масовій свідомості відбувається переоцінювання усталених цінностей. Те, що раніше вважалося злочинним і морально неприйнятним, втрачає свій попередній негативний сенс. Різні форми насильства і пов'язаної із ним злочинності дедалі частіше починають знаходити співчуття та виправдання серед населення. Подальше зміщення моральних і правових акцентів фактично сприяє легалізації екстремістських ідей у